

Riigikogu õiguskomisjoni istungi protokoll nr 85

Tallinn, Toompea

Esmaspäev, 16. juuni 2025

Algus 11.15, lõpp 11.50

Juhataja: Madis Timpson (esimees)

Protokollija: Selenä Eenmaa (konsultant)

Võtsid osa:

Komisjoni liikmed: Peeter Ernits, Anti Haugas, Maria Jufereva-Skuratovski, Raimond Kaljulaid (Heljo Pikhof asendusliige), Jaanus Karilaid, Anastassia Kovalenko-Kõlvart, Valdo Randpere, Stig Rästa, Priit Sibul, Vilja Toomast, Varro Vooglaid

Komisjoni ametnikud: Raini Laide (nõunik-sekretariaadijuhataja), Linnar Liivamägi (nõunik)

Puudus: Andre Hanimägi

Kutsutud: Justiits- ja Digiministeeriumi kriminaalpoliitika osakonna kriminaalkoostöö ja õigusloome talituse nõunikud Einar Hillep ja Anne Kruusement ning karistusõiguse- ja menetluse talituse nõunik Tuuli Lepp (2. päevakorrapunkt)

Päevakord:

1. Nädala töökava kinnitamine
2. Justiits- ja Digiministeeriumi koostatud karistusseadustiku muutmise seaduse väljatöötamiskavatsuse tutvustus
3. Peeter Tali, Ando Kivibergi, Anti Haugase, Mati Raidma algatatud politsei ja piirivalve seaduse täiendamise seaduse eelnõu (670 SE) menetluskava
4. Info ja muud küsimused

1. Nädala töökava kinnitamine

Anastassia Kovalenko-Kõlvart andis teada, et astub õiguskomisjoni aseesimehe kohalt tagasi. Ta sõnas, et õiguskomisjoni liikmena on olnud väga huvitav ning tänas koostöö eest, kuid liigub nüüd hoopis põhiseaduskomisjoni.

Anti Haugas tegi ettepaneku korraldada pärast tänase korralise istungi lõppu erakorraline istung, et valida kohe uus õiguskomisjoni esimees ja aseesimees.

Madis Timpson nõustus ning tegi ettepaneku korraldada õiguskomisjoni esimehe ja aseesimehe valimisteks komisjoni erakorraline istung 10 minutit pärast tänase korralise istungi lõppu. Komisjon nõustus konsensuslikult. Esimees tegi seejärel ettepaneku kinnitada nädala töökava nii nagu projektis esitati.

Riigikogu õiguskomisjoni nädala (16.06.2025-22.06.2025) töökava

Komisjoni istung esmaspäev, 16.06.2025 kell 11.15

1. Nädala töökava kinnitamine
2. Justiits- ja Digiministeeriumi koostatud karistusseadustiku muutmise seaduse väljatöötamiskavatsuse tutvustus
3. Peeter Tali, Ando Kivibergi, Anti Haugase, Mati Raidma algatatud politsei ja piirivalve seaduse täiendamise seaduse eelnõu (670 SE) menetluskava
4. Info ja muud küsimused

Otsustati:

1.1. Kinnitada nädala töökava (konsensus: Peeter Ernits, Anti Haugas, Maria Jufereva-Skuratovski, Raimond Kaljulaid, Jaanus Karilaid, Anastassia Kovalenko-Kõlvart, Stig Rästa, Priit Sibul, Madis Timpson, Vilja Toomast, Varro Vooglaid).

2. Justiits- ja Digiministeeriumi koostatud karistusseadustiku muutmise seaduse väljatöötamiskavatsuse tutvustus

Madis Timpson andis väljatöötamiskavatsuse (VTK) tutvustamiseks sõna Justiits- ja Digiministeeriumi (JDM) esindajatele.

Einar Hillep sõnas, et VTK näol on tegemist nn vägivallakuritegude regulatsiooni muutmise kavatsusega, mille raames tuuakse esile neli peamist probleemi.

Esimene probleem puudutab karistusseadustiku (KarS) §-i 120 ehk ähvardamise koosseisu, mis näeb ette karistuse tapmisega, tervisekahjustuse tekitamisega või olulises ulatuses vara rikkumise või hävitamisega ähvardamise eest, kui on olnud alust karta ähvarduse täideviimist. Kehtiv seaduse sõnastus ei näe aga ette vastutust selle eest, kui teist isikut ähvardatakse kehalise väärkohtlemisega (st mitte konkreetset kehavigastuste tekitamisega). Sellised ähvardused ei pruugi oma intensiivsusest aga jääda oluliselt alla praegu karistatavatele tegevustele, nt vara hävitamisega ähvardamisele.

Teine probleem puudutab KarS §-i 121 ehk kehalise väärkohtlemise koosseisu, mille lõike 1 kohaselt saab teise inimese tervise kahjustamise eest, samuti valu tekitava kehalise väärkohtlemise eest karistada süüdlasest kas rahalise karistuse või kuni üheaastase vangistusega. Samas võib §-i 121 lõike 1 järgi kvalifitseeritav tegu olla sedavõrd tõsine, et väärriks karmimat karistust kui üheaastase vangistus. Arvestades, et paragrahvi lõikes 2 on juba toodud karmim karistus teo eest, kui sellega on tekitatud tervisekahjustus, mis kestab vähemalt neli nädalat, kuid ka kolm nädalat kestev tervisekahjustus võib olla väga julm. Seetõttu tuleks kaaluda lõikes 1 sätestatud teo eest tõsta karistus kolmeaastase vangistuse peale. E. Hillep märkis, et eeltoodule lisaks on siinkohal tõusetunud veel küsimus lõikes 1 sisalduva väljendiga „inimese tervise kahjustamine“, mida on seni tõlgendatud kui füüsilise tervise kahjustamist, kuid oleks oluline arvestada ka vaimse tervise kahjustamist.

Kolmas probleem puudutab KarS §-i 124 ehk abita jätmist. Kehtiv regulatsioon ei näe ette vastutust abitus seisundis isiku (nt liikumisprobleemiga vmt sõltuv isik) abita jätmise eest, kui see iseenesest inimese elule ohtu ei kujuta. Tuleks kaaluda, kas näha ette eraldi koosseis sellise väärkohtlemise eest ning milline võiks olla kohane karistus selle teo eest. Muuhulgas tuleks kaaluda, et juhul kui selline karistusõiguslik regulatsioon on vajalik, kas see loodav säte peaks sisaldama ka alaealiste ja laiemalt hooldusaluste või abitus seisundis isikute korduvat või süstemaatilist väärkohtlemist.

Neljas probleem puudutab KarS §-i 52² ehk looma suhtes lubamatu teo toimepanemist. Kuna see teema oli VTK koostamisel aktuaalne, on see siia juurde lisatud. Eeltoodud paragrahv võimaldab kohtul kohaldada looma suhtes lubamatu teo toimepanemise eest lisakaristusena mis tahes looma või teatud loomaliiki kuuluva looma pidamise keeldu. Kehtivas seaduses aga puudub lisakaristuse kohaldamise võimalus loomapidamisnõudeid rikkunud loomaomanikele nendel juhtudel, kui õigusvastane käitumine seoses loomapidamisega on kaasa toonud ohu

teisele inimesele, põhjustanud tervisekahjustuse või surma. E. Hillep märkis, et seeläbi on lemmikloomad praegu sellises olukorras justkui paremas seisus kui inimesed. Samas on loomarünnakutega seotud juhtumid järjest sagedamad. Siinkohal on mh probleem puudulike loomade kiibistamise ja registreerimisega seotud nõuetega, mis võimaldaksid paremini kontrolli teostada ning lisakaristuse võimalust praktikas ka rakendada, kui see seadusesse lisatakse. Selle probleemi seoses kiibistamisega tõi enda VTK kohta esitatud arvamuses esile Varjupaikade Liit. Ühtlasi tuleb märkida, et Riigikogu menetluses on praegu kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse muutmise eelnõu 537 SE, millega soovitakse sätestada kohalikele omavalitsustele (KOV) õigust teostada riiklikku järelevalvet koerte ja kasside pidamise eeskirja üle, sh võimaldada KOV-is järelevalvega tegelevatele ametnikele korralduse erimeetmeid rakendades õigust siseneda valdustesse, teha läbivaatusi jne. Seda eelnõu toetas mh õiguskantsler. Lisaks on Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumil töös loomakaitse seaduse muutmise eelnõu, millega käsitletakse samuti seda teemat, sh karistuse määrade tõstmist.

Madis Timpson uuris, kui kaugel VTK protsess on ehk millal võiks see eelnõuna Vabariigi Valitsusse (VV) või Riigikogu menetlusse jõuda.

Einar Hillep vastas, et VTK kooskõlastusring on nüüd lõppenud ning järgmine etapp on laekunud ettepanekute analüüsimine, kuna esineb mõningaid vastandlikke arvamusi. Esialgne plaan on liikuda eelnõu valmimise suunas sügisel, misjärel saadetakse see VV kooskõlastusringile jne. Kuna VTK-s on mitmed teemad väga erinevad, võib juhtuda, et see jaotatakse hoopis erinevateks eelnõudeks. Näiteks võib loomapidamisega seotud teema olla eraldiseisev eelnõu kehalise väärkohtlemise teemast või liidetakse see teema üldse juba koostatava loomakaitse seaduse muutmise eelnõuga. Praeguseks ei ole konkreetset valmimise kuupäeva määratud.

Vilja Toomast palus seoses loomapidamisnõuetega täpsustada, kas peale loomakaitse keskendutakse muudatustes konkreetsemalt ka inimeste kaitsele lemmikloomade eest. Ta tõi esile näiteid, kus omanikud lasevad oma suurtel koertel vabalt ringi joosta, mis on risk teistele inimestele, kuid omanikke on selles osas keeruline korrale kutsuda. Näiteks võiks anda kohalikele omavalitsustele suuniseid, mida selles osas eeskirjad peaksid sisaldama. Lisaks uuris, millised olid need vastandlikud arvamused selle VTK osas.

Einar Hillep rõhutas, et üks eesmärk ongi luua võimalus määrata ka lisakaristusi looma omanikele selle eest, kui tema loom põhjustab teisele inimesele tervisekahjustuse või surma. See teema on temale teadaolevalt ka Riigikogu menetluses oleva kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse muutmise eelnõu 537 SE põhiliseks sisuks. Loomakaitse Liit on rõhutanud, et regulatsioonid on olemas, kuid neid tuleks rohkem KOV poolt rakendada. E. Hillep sõnas, et neid vastandlikke arvamusi ei ole veel kuigi põhjalikult jõutud analüüsida. Näiteks puudutas üks kohtute poolne ettepanek KarS §-i 121 ehk kas peaks selle lõigetest jätma midagi välja ja viima hoopis KarS üldosasse.

Raimond Kaljulaid kommenteeris, et on üks eelnõu 537 SE algataja ning see eelnõu on praeguseks küll läbinud Riigikogus esimese lugemise, kuid on valitsuse vahetusega riigis jäänud. Temale teadaolevalt on valitsusk koalitsiooni seisukoht see, et selle temaga praegu edasi ei tegeleta, vaid püütakse lahendada koos laiemalt kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse muudatustega. Selles osas on ta korduvalt tähelepanu juhtinud sellele, et menetlus oleks sel juhul väga mahukas ja võtaks Riigikogus väga kaua aega, mistõttu algatati see küsimus eraldi eelnõuna.

R. Kaljulaid selgitas, et eelnõu koostamisel on suheldud kõikide Eesti omavalitsustega ja saadud tagasisidet. Probleem on hetkel selles, et seaduses ei ole selgelt määratletud KOV õigusi eeskirjade kehtestamisel ja rikkujate korrale kutsumisel. Seetõttu esineb üle Eesti palju neid olukordi, kus hooletud koeraomanikud n-ö vilistavad kogukonna palvetele. Muuhulgas ei saa sekkuda politsei.

Eelnõuga tekitatakse KOV-ile seadusest tulenev selge õigus kehtestada eeskirju ja kutsuda korrale rikkujaid, sh mittereageerimise korral trahvida rikkujat ligi 6000 euro suuruse trahviga, samuti võtta suurema ohu korral koer omanikult ära.

R. Kaljulaid rõhutas, et eelnõu menetlusega edasiminemiseks on vajalik fraktsioonide toetus.

Peeter Ernits kommenteeris, et kui ta veel ajakirjanikuna töötas, kajastas ta samuti ühte lugu noorest naisest, kes oli teel uuele töökohale ja murti koduukse juures murdjakoerte poolt maha. See sündmus leidis aset mõnda aega tagasi. Ta uuris, kus need eelkõneleja toodud olukorrad hooletute koeraomanikega aset leidsid.

Raimond Kaljulaid vastas, et neid juhtumeid on väga palju. Eelnõu koostamisel pöördui ka politsei ja haiglate poole ning neid traumasid esineb väga tihti, eriti suveperioodil. Politsei vaatest on see samuti arvestatav koormus, kuna selliseid väljakutseid saadakse sadades ning nendega peab tegelema, kuid kehtiva seaduse raames selget õiguslikku alust ega juhust omaniku vastutustele võtmiseks ei ole. Ei ole tegelikult ka mõeldav, et riiklik amet hakkab omavalitsuses tegelema probleemse lemmikloomaga.

Peeter Ernits tõi esile, et ministeeriumi esindaja märkis eelnevalt, et lemmikloomad on teatud olukordades justkui paremini kaitstud kui inimesed. Tema hinnangul see ongi nii. Tuleb märkida, et siinkohal tuuakse esile ka teisi loomi, kuna nt maaelukomisjoni saadetakse pidevalt kirju seoses kanade kohtlemisega.

P. Ernits uuris, kas selle VTK puhul on kaalutud loomadega seonduvat eraldi käsitleda, kuna tegemist on ulatusliku teemaga.

Einar Hillep vastas, et nagu eelnevalt mainitud, ei ole välistatud see, et VTK-s esile toodud küsimused lahendatakse eraldi. Need on koondatud ühes VTK-s, et saada erinevaid arvamusi. Lõpliku eelnõu sisu osas on võimalik veel otsustada ning ta nõustub, et loomadega seotud teema võiks olla hiljem ka eraldi käsitletud.

Ta tõi veel esile, et Regionaal- ja Põllumajandusministeerium tegeleb loomakaitseseaduse muudatustega ning see VTK-s pakutav KarS muudatus võiks teoreetiliselt olla osa sellest. Kui see eelnõu saadetakse kooskõlastamisele, on võimalik seda kaaluda ja teha vastav ettepanek.

Peeter Ernits tõi veel esile, et ministeeriumi esindaja mainis eelnevalt seoses KarS §-i 121 muutmisega, et tuleks kaaluda lõikes 1 sätestatud teo eest tõsta karistus kolmeaastase vangistuse peale. Ta märkis, et see on laiem küsimus ning tuleks silmas pidada, milline on see kaalutlus selle otsuse taga.

Einar Hillep selgitas, et ettepanek on tehtud selleks, et uurida, mida nt kohtud ja ühiskond laiemalt arvavad võimalikust karistuse tõstmisest. Nagu eelnevalt selgitatud, võib kehalise väärkohtlemise puhul ka KarS §-i 121 lõike 1 järgi kvalifitseeritav tegu olla sedavõrd tõsine, et vääriks karmimat karistust kui üheaastane vangistus, arvestades ka seda, et lõikes 2 on juba toodud karmim karistus selle eest, kui tekitatud tervisekahjustus kestab vähemalt neli nädalat. Arutelu eesmärk on leida see laiem kaalumiseruum, et karistus vastaks paremini toime pandud teole. Kuigi sellest omakorda tulenev eesmärk hoida tulevikus ära sellised juhtumid võib olla ideaal, siis isegi kui suudetakse ära hoida vähemalt üks juhtum, aitab see ühiskonda parendada.

Tuuli Lepp lisas veel, et VTK ei sisalda ettepanekut alampiiri osas, mis on jätkuvalt rahaline karistus. Ettepanek on vaid ülempiiri suurendamise osas.

Madis Timpson tänas ministeeriumi esindajaid ettekande eest.

3. Peeter Tali, Ando Kivibergi, Anti Haugase, Mati Raidma algatatud politsei ja piirivalve seaduse täiendamise seaduse eelnõu (670 SE) menetluskava

Madis Timpson sõnas, et numbrituvastuskaamerate teema aktuaalsena hoidmise ning võimalikult kiiresti menetlemise eesmärgil on ettepanek võtta eelnõu 670 SE teise lugemise ettevalmistamise arutelu õiguskomisjoni sügisistungjärgu esimese nädala päevakorda ehk teisipäevale, 9. septembrile.

Raimond Kaljulaid kommenteeris, et on arusaadav, et komisjoni järgmine korraline istung toimub 9. septembril, kuid need kaamerad on juba praegu pimedad. Ta tõi esile, et julgeolekuasutuste järelevalve erikomisjon tegeleb samuti selle küsimusega ning seejuures kohtutakse täna Politsei- ja Piirivalveameti (PPA) peadirektoriga, et seda arutada. Kui lugeda 670 SE eelnõu, ilmneb selgelt, et see sisaldab nii õiguskaitse- kui ka julgeolekumõõdet, kuna eelnõuga antakse ka julgeolekuasutustele ligipääs nendele kaameratele, mis on oluline meede. R. Kaljulaid sõnas, et tema hinnangul on see küsimus, mida Riigikogul tuleks lahendada kiiremas korras, arvestades, et Riigikogul on võimalik vajadusel ka suvel koguneda.

Madis Timpson möönis, et Riigikogul on võimalik koguneda ka suvel, kuid kaamerate kasutamise otsus on siseministri pädevuses ning ministril on võimalus vajadusel oma käskkiri tühistada, kui tegevus on PPA hinnangul seadusjärgne.

Raimond Kaljulaid märkis, et käesolev 670 SE eelnõu on praegu õiguskomisjoni laual ning komisjoni võiks siiski kujundada oma seisukoha.

Madis Timpson sõnas, et komisjon oli igati valmis ka ise Siseministeeriumi koostatud eelnõu alkatama juhul, kui see oleks õiguslikult vastanud kõikidele ootustele. Komisjon otsustas seda eelnõu mitte alkatada.

Raimond Kaljulaid kommenteeris, et tema seisukohalt vääraks see teema siiski praegu arutelu, kuna nii PPA kui ka teiste julgeolekuasutuste jaoks oluline ressurss on tehnilistel põhjustel maas.

Valdo Randpere kommenteeris, et see ei ole tehnilistel põhjustel, vaid seetõttu, et kaamerate sel viisil kasutamine oli ebaseaduslik.

Anastassia Kovalenko-Kõlvart nõustus eelkõnelejaga ja märkis, et nende kasutamisele oli tegelikult juba mitu aastat võimalus seaduslik alus luua. Ta märkis, et nende erinevate kaasuste puhul, mis on mitmete osapoolte poolt esile toodud, sh kadunud inimeste ja kahtlusalluste autode otsimisel, on jätkuvalt võimalik kasutada teisi avalikus ruumis ja ka erasektoris olevaid kaameraid. Seetõttu ei ole korrektne väita, et kõik kaamerad on praegu justkui pimedad.

Varro Vooglaid nõustus samuti eelkõnelejaga ning rõhutas, et küsimus seisneb ka selles, kas me austame õigusriikluse põhimõtet või mitte. Õigusriikluse põhimõtet ei saa kõrvale jätta vaid praktilise vajaduse tõttu.

Ta tõi veel esile, et õiguskantsler juhtis PPA tähelepanu sellele probleemile juba rohkem kui aasta tagasi. Seega ei ole kohane nüüd teisi süüdistada, et kaamerad on pimedaks tehtud. Kuna probleemi põhiseadusega vastuolu osas on varasemalt esile toodud, tuleb nüüd selle probleemi ignoreerimise tagajärgedega leppida.

Samuti on mõistetamatu olukord, kui minister käis teema arutelul õiguskomisjonis ja väitis ühelt poolt, et seadusvastasust ei ole, kuid teisalt peatas siiski kaamerate kasutamise.

V. Vooglaid märkis, et tema ütles juba siis komisjonis, et kui ministri enda hinnangul seadusvastasust ei ole, siis võiks ta võtta isikliku vastutuse ja tühistada oma otsuse, millega süsteem peatati. Kui ministri otsuse ajendiks oli vajadus võtta kriitika PPA-lt maha, siis olgu nii, kuid sel juhul tuleks võtta see vastutus endale, mitte nüüd suunata see edasi teiste nt õiguskomisjoni peale.

Anti Haugas sõnas, et on üks eelnõu algatajatest ning on seetõttu ka ise suhelnud PPA-ga ja nende inimestega, kes kasutavad oma igapäevatoos neid kaameraid.

Ta märkis, et komisjoni järgmine korraline võimalus arutada eelnõu teise lugemise ettevalmistamist juhul, kui esimene lugemine lõpetatakse, on 8. septembril. Kui teiseks lugemiseks planeeritavad kõik muudatusettepanekud on valmis ning kõik osapooled, sh PPA, Andmekaitse Inspeksioon, Õiguskantsleri Kantselei jt on nendega rahul, siis võib kaaluda ka varasemat teist lugemist. Praegu aga ei ole komisjonil võimalust seda arutelu enne 8. või 9. septembrit teha.

Raimond Kaljulaid täpsustas, et ta ei vastusta kuidagi seda, et teema vajab seaduses reguleerimist ning tema arvates on tänuväärne, et vastav eelnõu on esitatud. Kindlasti ei kutsu ta üles seaduse rikkumisele. On siiski oluline märkida, et alati on võimalik korraldada täiendavaid istungeid ka suvel, mida on varasemas praktikas samuti tehtud. Praegusel hetkel on selleks julgeolekuline vajadus ilmselgelt olemas. Riigikogu on varasematel suvedel kogunenud ka vähem pakiliste sisepoliitiliste küsimuste arutamiseks.

R. Kaljulaid uuris veel, mis põhjusel on määratud eelnõu muudatusettepanekute tähtjaks 30 tööpäeva. Tema hinnangul võiks see olla siiski tavapärane tähtaeg ehk 10 tööpäeva, arvestades, et kõikidel osapooltel on terve suvi aega muudatusettepanekuid juba sõnastada ning seetõttu ei ole lisaks veel vajalik 30 tööpäeva septembris, kui menetlusega edasi minnakse.

Madis Timpson vastas, et selline oli komisjoni konsensuslik otsus.

Vilja Toomast kommenteeris, et see eelnõu erineb sisult vaid mõne muudatusega võrreldes eelneva SIM eelnõuga, mida komisjon ei algatanud. Kõik vajalikud materjalid on olemas selleks, et eelnõu terve suve jooksul analüüsida ja muudatusettepanekutega tegeleda. Alati on võimalik muudatusettepanekuid esitada ka enne määratud tähtaega.

4. Info ja muud küsimused

Madis Timpson andis komisjoni liikmetele edasi informatsiooni, et ajendatult Riigikohtu esimehe hiljutisest ettekandest Riigikogus ja vajadusest arutada õigushariduse küsimuste, sh integreeritud õppe üle, on ta koos kultuurikomisjoni esimehega leppinud kokku plaanis teha septembris ühine väljasõiduistung Tartu Ülikooli.

(allkirjastatud digitaalselt)
Madis Timpson
juhataja

(allkirjastatud digitaalselt)
Selena Eenmaa
protokollija